

Halleyre várva — Kréta szigetén

1986. március 8-án indult a magyar amatőrcsillagászok - a maga nemében mindaddig páratlan vállalkozása - a "Halley '86" expedíció, mely a felkészülten várt Halley üstökös megfigyelését tüzte ki céljául a görögországi Kréta szigetről.

Az indulást meglehetősen hosszás és alapos, mintegy másfél éves előkészítő munka előzte meg. Ennek során alaposan meg kellett szervezni az elszállásolással, étkezéssel, utazással és nem utolsósorban az üstökös eredményes és szakszerű megfigyelésével kapcsolatos teendőket. Ezek sikerét a 19 napos munka befejeztével már itthon értékeltük. Expedíciónk az első ilyen jellegű hazai kezdeményezés volt, így - tapasztalatok hiányában be-be csuszott egy-egy apró szervezési hiba, melyek főként az utazás közben váratlanul adódó kellemetlenségek nem mindig szakszerű elhárításánál jelentkeztek. Ennek ellenére - főként természetesen a résztvevő 42 fő számára - az expedíció sikeres volt, tudniillik, hogy a szakmai, az üstökös megfigyelésével kapcsolatos eredmények komoly eredményt jelentenek minden, az észlelő amatőrcsillagászat eredményességét egy kicsit is a szívében viselő embernek. Nem célja eme - inkább utólagos - beszámolóknak, hogy a Halley üstökösről végzett eredményes megfigyelésekről adjon számot, ezt megteszi majd lapunk üstökös rovatának vezetője, ő minden bizonnyal hamarosan szakszerű beszámolóval jelentkezik a végzett munka eredményéről.

Az expedíció a Magyar Televízió autóbusszával és forgatócsoportjával indult utnak, akik megérdemlik, hogy nevüket megemlítsük, hiszen komolyan dolgoztak mindvégig és egy a hazai amatőrcsillagászat ügyét minden bizonnyal fellendítő filmet készítettek munkánkról: Nádorfi Lajos operatőr, Nagy György rendező, Gáspár István gyártásvezető, Bank Szabolcs felvételvezető és nem utolsósorban az autóbusz sofőrje Tóth András, aki minden baj nélkül vitte végig a csoportot a 4500 km-es

uton. Velünk tartott még Lukácsi Béla és Kőszegi Gábor a Magyar Rádiótól, műsorukat már hallhattuk a rádióban.

Az első nehézségek már közvetlenül az indulást követően jelentkeztek, hiszen Horgosnál, a magyar-jugoszláv határálmáson műszerkiviteli engedélyünk - a Magyar Nemzeti Bank hibás tájékoztatásából kifolyólag - nem felelt meg az előírásoknak. Hosszas vitatkozások után végülis két órás késéssel beléptünk Jugoszláviába, ahonnan - mintegy 700 km-es ut megtétele után - másnap hajnali két órakor görög földre érkezve kiléptünk. Thessalonikiben töltöttük el az éjszakát, ahonnan másnap dél előtt kilenc órakor indultunk el Athénba. Az ut első negyedénél minden addiginál komolyabb problémával találtuk szembe magunkat: az autópályát traktorok, kamionok, lángoló autógumi halmazok torlaszolták el. Vezetők magasabb munkabért követelve sztrájkba léptek. Mintegy 50 km-es kerülő után tértünk vissza az autópályára, bizva abban, hogy Athénból este induló kompunkat még elérjük. Nem így történt. Ugyanis Lamia mellett ismételen sztrájkolókkal találkoztunk, és itt már "keményebb" kerülőutat kellett választanunk: a közel 2000 méteres Parnaszuszus hajtükanyarokkal és szakadékokkal teli hegyi utját.

/Zárójelben meg kell jegyeznünk: ez volt az első és az utolsó alkalom, hogy a társaság ilyen némán viselkedett.../

Ezt követően ötletszerűen újabb sztrájk akadályokkal találkoztunk, ekkor azonban már beletörődünk abba, hogy Krétára induló hajónkat nem érzük el. Így is történt...

Igy egy napos késéssel, másnap este szálltunk tengerre, ahol 12 órás út után - az Égei- illetve a Krétai-tengert átszelve érkezünk Kréta fővárosába, Iraklionba. Első éjszaka a sziget északi oldalán található Rethymnonban, az Arkadia campingben vertünk tábort. Még ezen a napon bérelt kocsival ellátogattunk Kréta déli részére, ideálisabb észlelőhelyet keresve. Itt igen érdekes természeti jelenséggel találkoztunk. Kréta mikroklímája ugyanis igen szokatlan. A sziget északi részén az észak felől érkező nedvesebb, hidegebb áramlatok hatására ebben az - általuk esősnek mondott - évszakban rendszeresen be van borulva. Ezt az áramlatot felfogja a sziget közepén hosszában emelkedő mintegy 2000-2500 m magas hegyvonulat, melynek tetején még tél uralkodik, szinte állandóan ködbe, felhőbe burkol

lózva. A déli lejtőkön azonban már érvényesül a szubtrópusi déli áramlat, melyet igazán a déli partok közelében érezni, ahol már szinte nyár, mintegy 23-25 fokos hőmérséklet van. Ezt felfedezve másnap áttelepítettük az egész expedíciót az Agia Gallini mellett található kis tengerparti campingbe, amely - nagy szerencsénkire - még a megfigyelésekhez is alkalmas területtel rendelkezett. Az itt eltöltött 8 éjszakán - ideális meteorológiai körülmények között - végeztük az üstökös megfigyelését. Szerencsénkire az éjszakákon nem jelentkezett számottevő, az észlelést zavaró és a tenger közelségéből adódó páraréteg, csupán az első két éjjelen zavart bennünket igen erős szél és rövid ideig tartó felhőátvonulás. Az üstököszt az áttelepülést követő első hajnalon láttuk meg. Hogy a 76 éve várt, az amatőr-csillagászok felkészülését igényelő üstökös kiben milyen hatást váltott ki, azt leírva nem lehet érzékeltetni. Nem is próbálkoztunk ezzel, aki megnézi a tévében az expedíciós filmet, érezni fogja, mindenesetre mindenkiben más érzést keltett, mint egy "szokványos" égitest megpillantása. Már az első éjszakán megkezdődött a fotografikus munka, és leginkább ez jellemezte a többi éjszakát is. Emellett természetesen rendszeres fénybecslések készültek, illetve volt aki színvonalas látómezőrajzokkal gazdagította az "eredménylistát".

Az üstökös fényesebb volt a vártnál, remekül volt megfigyelhető szabad szemmel is. Komoly élményt jelentett azoknak is, akik látták az utóbbi idők legfényesebb üstökösét, az 1976-os West üstököszt. Az expedíció műszerezettsége felülmúlta az eddigi közösen végzett megfigyelő táborok, összejövetelek műszerezettségét. Két Zeiss Meniscas, egy Telemator, egy Telementor, egy 15,6 cm-s házilag készített kiváló reflektor, valamint több kisebb méretű lencsés távcső, binokulárok és alap- illetve teleobjektívvel ellátott fényképezőgépek álltak rendelkezésre. A műszerek áramellátását a campingből hosszabbítóval kivezetett árammal biztosítottuk, így nem volt szükségünk a magunkkal vitt 500 Wattos Honda aggregátorra. Éjszakánként mintegy 40 felvételt készült jobbára színes filmanyagra. E felvételek javarészt már előhivottak, kiértékelésük megkezdődött. A legjobb felvételekből hamarosan egy összeállítás fog megjelenni a Föld és ég hasábjain. Különösen jó, nagy felbontású felvételek készültek

a már említett 15,6 cm-s távcsővel. Ezek a felvételek fekete-fehér nyersanyagra készültek, és a negatívok kiválóan alkalmazsak precíz kimérésekre. 9x12 cm-s fotolemezekre is készültek felvételek az Uránia Zeiss asztrokamerájával, valamint az ELTE Csillagászati Tanszékétől kölcsönkapott hasonló kamerával. Ezek a felvételek a vártnál gyengébben sikerültek, ez annak tudható be, hogy nem sikerült megfelelő minőségű és érzékenységu nyersanyagot beszerezniünk.

Az egész éjszakás megfigyelések után szinte kivétel nélkül minden nap kisebb nagyobb kirándulásokat tettünk Kréta szigeten, és ha be nem is tudtuk járni a sziget egészét, igen sok nevezetes helyre eljutottunk. A történelemkönyvekből már jól ismert, az európai kultúra bölcsőjeként emlegetett helyek közül szinte kivétel nélkül mindent láttunk. Így eljutottunk a 4000 éves phaistosi romokhoz, Agia Triadaba, illetve a szinte fantasztikus Knosszoszi Palotába, ahol - bár hiszünk a történelemkönyveknek - saját szemünkkel láttuk a 4000 éves palota csatornáit, a már akkor használt vizöblítéses wc-t és az ülökádat.

Nyolc izgalmas nap után szálltunk ismét hajóra és Athénbe érkezve négy napot töltöttünk el. Innen már turista uttá változott az expedíció, hiszen görög nevezetességekkel ismerkedtünk. A hazafelé vezető uton eljutottunk a Korinthoszi-csatornához, Mikénébe, láttuk a félelmetes Epidauruszi Körszínházat, a Delphoi Jósdát, végül pedig a mindent felülmuló meteorai kolostorokat. Utolsó éjszakánkon ismét Thessalonikiben aludtunk ahonnan egy huzamban buszoztuk végig az utat Budapestig.

Mindenki számára élmény volt az expedíció, Görögország, Kréta jellegzetesen egyedi szigeteés természetesen a Halley üstökös. 19 nap alatt alkalom nyílt arra, hogy az ország minden részéből érkezett résztvevők alaposan megismerjék egymást, az amatőrcsillagászatot érintő komoly viták jöjjenek létre. Ahogy a rádióban Kőszegi Gábor is említette az utazás idegileg és fizikailag is próbára tette a 42 résztvevőt, de végül is komoly eredménnyel sikeresen zártuk a magyar amatőrcsillagászok első, de talán nem utolsó ilyen jellegű kezdeményezését.

SZÓKE BALÁZS